

רב סבלפסקי

מראה מקומות- מסכת פסחים- פרק ראשון**ניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה****1. פסחים ד: "איבעיא להו המשכיר" עד "תנן התם"**

איבעיא להו: המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק, ומצאו שאינו בדוק מהו? מי הוי כמקח טעות, או לא? - תא שמע, דאמר אביי: לא מיבעיא באתרא דלא יהבי אגרא ובדקו - דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בגופיה, אלא אפילו באתרא דיהבי אגרא ובדקו - דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה

3. בבא מציעא כט: "אמר מר השואל ספר תורה" עד "פותחו וקורא בו"

אמר מר: השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאלנו לאחר. מאי אריא ספר תורה? אפילו כל מילי נמי! דאמר רבי שמעון בן לקיש: כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאל, ואין השוכר רשאי להשכיר. - ספר תורה איצטריכא ליה, מהו דתימא: ניחא ליה לאיניש דתייעביד מצוה בממוניה - קא משמע לן

4. ר"ן פסחים א: (בדפי הרי"ף) ד"ה המשכיר "ואחרים אמרו" עד "ואני אומר לא כדברי זה"

ואחרים אמרו דכי אמרינן דניחא ליה לאיניש וכו' היינו לענין דלא הוי מקח טעות אבל שלומי בעי

5. מגיד משנה הל' חמץ ומצה ביח "והרא"ה ז"ל כתב" עד סוף דבריו

והרא"ה ז"ל כתב בשם הרמב"ן ז"ל דפשיטא להו דודאי בעי לשלומי ליה מאי דאפסיד מיניה כיון דאתני בהדיא אבל איבעיא לן אי הוי מקח טעות דאפילו בעי הך לשלומי ליבטיל כדין מקח טעות ופשט אביי דלא דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בנפשיה ואפילו בממוניה כיון דסוף סוף אתי לאשתלומי מיניה הא לאו הכי לא אמרינן להאי טעמא ע"כ דבריהם

6. הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פרק ב' אות ב'

ניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממוניה והא דפרק אלו מציאות דגרס מהו דתימא ניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה קמ"ל פירוש התוס' התם דמיירי שלא מדעתו והא ודאי לא ניחא ליה אבל לקיומי מצוה בממוניה מדעתו ודאי ניחא ליה

7. שלחן ערוך ורמ"א אורח חיים יד:ד

מותר ליטול טלית חבירו ולברך עליה, ובלבד שיקפל אותה אם מצאה מקופלת. הגה: וה"ה בתפילין (נ"י פרק הספינה), אבל אסור ללמוד מספרים של חבירו בלא דעתו, דחיישינן שמא יקרע אותם בלמודו (נ"י הלכות קטנות

8. רמ"א אורח חיים תרמט:ה "ומותר ליטול לולב" עד "וחסר כשר"

ומותר ליטול לולב של חבירו בלא דעת חבירו, בשאר ימים, דניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממונו, והוי כשאויל ((תה"ד סי' ק' ופסקיו סי' קנ"ט

9. בבא מציעא כא: "יאוש שלא מדעת" עד "תא שמע פירות"

יאוש שלא מדעת. אביי אמר: לא הוי יאוש, ורבא אמר: הוי יאוש. בדבר שיש בו סימן - כולי עלמא לא פליגי, דלא הוי יאוש. ואף על גב דשמעיניה דמיאש לסוף - לא הוי יאוש, דכי אתא לידיה - באיסורא הוא דאתא לידיה. דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש, מימר אמר: סימנא אית לי בגויה, יהבנא סימנא, ושקילנא ליה. בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר, אף על גב דאית ביה סימן - רחמנא שרייה, כדבעינן למימר לקמן. כי פליגי - בדבר שאין בו סימן. אביי אמר: לא הוי יאוש, דהא לא ידע דנפל מיניה. רבא אמר: הוי יאוש, דלכי ידע דנפל מיניה - מיאש. מימר אמר: סימנא לית לי בגויה, מהשתא הוא דמיאש.

10. בבא מציעא כב. "ת"ש כיצד אמרו" עד "אמימר ומר זוטרא"

תא שמע: כיצד אמרו התורם שלא מדעת תרומתו תרומה? הרי שירד לתוך שדה חבירו וליקט ותרם שלא ברשות, אם חושש משום גזל - אין תרומתו תרומה, ואם לאו - תרומתו תרומה. ומנין הוא יודע אם חושש משום גזל ואם לאו? הרי שבא בעל הבית ומצאו, ואמר לו כלך אצל יפות, אם נמצאו יפות מהן - תרומתו תרומה, ואם לאו - אין תרומתו תרומה. ליקטו הבעלים והוסיפו עליהן - בין כך ובין כך תרומתו תרומה. וכי נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה, אמאי? בעידנא דתרם הא לא הוה ידע! - תרגמה רבא אליבא דאביי: דשויה שליח. הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך דלא שוויה שליח מי הויא תרומתו תרומה? והא אתם אגם אתם אמר רחמנא לרבות שלוחכם, מה אתם לדעתכם, אף שלוחכם - לדעתכם. אלא הכא במאי עסקינן - כגון דשויה שליח, ואמר ליה: זיל תרום, ולא אמר ליה תרום מהני. וסתמיה דבעל הבית כי תרום - מבינונית הוא תרום, ואזל איהו ותרם מיפות. ובא בעל הבית ומצאו, ואמר ליה כלך אצל יפות, אם נמצאו יפות מהן - תרומתו תרומה, ואם לאו - אין תרומתו תרומה.

11. קידושין נב: "ההוא סרסיא" עד המשנה

ההוא סרסיא דקדיש בפרומא דשיכרא, אתא מריה דשיכרא אשכחיה, אמר ליה: אמאי לא תיתיב מהאי חריפא? אתא לקמיה דרבא, אמר: לא אמרו כלך אצל יפות - אלא לענין תרומה בלבד; דתניא: כיצד אמרו תורם שלא מדעת תרומתו תרומה? הרי שירד לתוך שדה חבירו וליקט ותרם שלא ברשות, אם חושש משום גזל - אין תרומתו תרומה, ואם לאו - תרומתו תרומה, ומנין היה יודע אם חושש משום גזל אם לאו? הרי שבא בעל הבית, ומצאו ואמר לו כלך אצל יפות, אם נמצאו יפות מהם - תרומתו תרומה, ואם לאו - אין תרומתו תרומה, היו הבעלים מלקטים ומוסיפים - בין כך ובין כך תרומתו תרומה; אבל הכא משום כיסופא הוא דעבד, ואינה מקודשת.

12. תוס' קידושין נב: ד"ה אם

התם (בב"מ דף כב.) מוקי לה דשויה שליח וא"ת אם כן מאי קאמר שלא ברשות וי"ל דה"ק מה שתורם מן היפה שלא ברשות היה וא"כ צריך לומר גבי פרזומא דשויה שליח דאי לאו הכי מאי מייתי

13. רמב"ם הל' תרומות ד:ג

התורם שלא ברשות או שירד לתוך שדה חבירו וליקט פירות שלא ברשות (כז) כדי שיקחם ותרם, (כח) אם בא בעל הבית ואמר לו (כט) כלך אצל יפות אם היו שם יפות ממה שתורם (ל) תרומתו תרומה (לא) שהרי אינו מקפיד, ואם לא היו שם יפות אין תרומתו תרומה (לב) שלא אמר לו אלא על דרך מיחוי, ואם בא בעל הבית (לג) וליקט והוסיף בין יש לו יפות מהן בין אין לו (לד) תרומתו תרומה

וכסף משנה

התורם שלא ברשות וכו' ואם בא ב"ה וליקט וכו'. בפרק האיש מקדש עלה נ"ב ע"ב ובפרק אלו מציאות ואע"ג דבפרק אלו מציאות (דף כ"ב) אוקמיה בדשוויה שליח אליבא דמ"ד יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש לא חש ליה רבינו משום דבפרק האיש מקדש (דף נ"ב:) גבי ההוא דקדיש בפרומא דשיכרא ובפרק אלו מציאות גבי עובדא דאריסא דמרי בר איסק משמע דבלא שווייה שליח היא וא"כ מאי דתרגמוהו בשעשאו שליח אליבא דמקשה הוא אבל קושטא דאפ"ל לא

עשאו שליח נמי כיון דלמתרם קאי ועוד דהוי מצוה בגילוי דעת למפרע סגי ורבינו לא גריס ה"נ מסתברא אלא ותסברא ואפילו את"ל דגריס ה"נ מסתברא איכא למימר דהיינו מקמי דסליק אדעתין לפלוגי בין תרומה לאבידה אבל בתר דמפלגינן ביניהו אידחי ליה ההוא תירוצא וה"נ מסתברא דאימתר עליה

14. קצות רס"ב סעיף קטן א' מתחילת דבריו עד "אלא דגם לפי"

קצות החושן סימן רסב

ומשום דקי"ל כאביי (ב"מ כא, ב) דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. ובריש פרק אלו מציאות (שם כב, א) פריך לאביי מהא דתנן ואם אמר לו כלך אצל יפות כו', תרגמא רבא אליבא דאביי דשויה שליח, ה"נ מסתברא דאי לא שויה שליח הא בעינן לדעתכם ע"ש. והקשה הב"י מזה ביו"ד סימן של"א (רעד, ע"א) על הרמב"ם שכתב בפרק (א') [ד'] מתרומות (ה"ג) וז"ל, התורם שלא ברשות או שירד לתוך שדה חבירו וליקט פירות שלא ברשות כדי שיקחם ותרם, אם בא בעל הבית ואמר ליה כלך אצל יפות, אם היו שם יפות ממה שתרם תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה, ואם ליקט בעה"ב והוסיף בין כך ובין כך תרומתו תרומה עכ"ל. וכיון דאנן קי"ל כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש לא מהני כלך אצל יפות אלא בדשויה שליח. וע"ש שהעלה דהרמב"ם סמך עצמו על סוגיא דקידושין דף נ"ב (ע"ב) וממילא אידחיא הך סוגיא דריש פרק אלו מציאות, דשם אמרינן האי סרסיא דקדיש בפרוזמא דשיכרא אתא בעל הבית ואמר אמאי לא אייתת מהאי חריפא, אמר רבא לא אמרו כלך אצל יפות אלא גבי תרומה, ומשמע דאפילו בכה"ג שליקט שלא ברשות כי אתא בעה"ב ואמר כלך אצל יפות וגלי אדעתיה דניחא ליה אע"ג דמעיקרא לא ידע מהני, והטעם משום דמצוה שאני ומהני אפילו לא ידע מעיקרא ומשום דמסתמא ניחא ליה מעיקרא ע"ש. ובט"ז שם (סקט"ו) האריך בזה והעלה ג"כ כדברי הב"י דסוגיא דפרק אלו מציאות אידחיא ומשום דניחותא דמצוה שאני ואמרינן מדהשתא ניחא ליה מעיקרא נמי ניחא ליה ואע"ג דמעיקרא לא ידע ע"ש

וכן נראה לענ"ד מוכח מהא דאמרי בעירובין דף ע"א (ע"א) בהא דפליגי בית שמאי ובית הלל בביטול רשות משחשיכה וסברי בית הלל דמהני, וטעמא דבית הלל אמרי שם דהו"ל כאומר כלך אצל יפות. ופירש רש"י (ד"ה כלך) כי היכי דאמרינן בכלך אצל יפות מדהשתא ניחא ליה מעיקרא נמי ניחא ליה, בביטול רשות נמי דמעיקרא ניחא ליה אלא דשכח ולא ידע ע"ש. ומבואר דכלך אצל יפות מהני אפילו בדלא שויה שליח, וע"כ משום ניחותא דמצוה שאני. וכן מוכח מהא דכתבו הפוסקים (או"ח סימן תרל"ז בט"ו סק"ד ובסימן תרמ"ט סעיף ה' בהג"ה) דמותר ליטול אתרוג של חבירו או לישב בסוכת חבירו שלא מדעתו משום דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה ואע"ג דהשתא מיהא לא ידע. וכבר כתבו תוס' ריש פרק אלו מציאות (כב, א ד"ה מר זוטרא) דאם נותן אדם לחבירו לאכול מדבר שאינו שלו אע"פ שיוודע בחבירו שיתרצה אילו יודע, אפ"ה אסור לאוכלו כיון דהשתא מיהא לא ידע כיון דקי"ל כאביי ע"ש, וכ"כ שם בהגהת אשר"י (סי' ג') וב[הגהת] מרדכי (סי' תכ"ה), וא"כ היכי מותר ליטול אתרוג חבירו בלתי ידיעה, ע"כ משום ניחותא דמצוה שאני דלא בעינן ידיעה וכמ"ש הב"י

ובשו"ת כתבתי בזה באחד ששכח מחמת אונס לבטל חמצו בערב פסח קודם שש ואחר שש נזכר וביטל חמצו, והעליתי דמותר בהנאה אחר פסח כיון דכבר העלו האחרונים להתיר כל שביטל אפילו בלא מכירה כיון דעכשיו כבר נהגו כ"ע בנוסח כל חמירא לא חיישינן להערמה שבודאי יעשה כסדר הזה, אלא דבנדון זה גם ביטול לא היה לו בזמנו, וכתבתי מהך סוגיא דעירובין בביטול משחשיכה דהו"ל כמו כלך אצל יפות ואמרינן מסתמא ניחא ליה מעיקרא אלא ששכח ולא ידע, א"כ ה"ה בזה שנזכר אחר שש וביטל אמרינן מעיקרא ניחא ליה אלא ששכח ולא ידע. והא דאמרינן פ"ק דפסחים דף ז' (ע"א) ולבתר איסורא לא מצי מבטל ליה והתניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש חמץ בתוך ביתו אחד שבת ואחד יו"ט מבטלו בלבו כו' יו"ט בתר איסורא הוא, ולא אמרינן מעיקרא ניחא ליה בביטול אלא ששכח ולא ידע. דאפשר לומר הך סוגיא נמי אידחיא מהך סוגיא דעירובין כמו דאידחיא הך סוגיא דאלו מציאות, וא"כ הא דאחר זמן איסורא לא מצי מבטל ליה היינו בידע מעיקרא ולא ביטל, אבל שכח ולא ידע הו"ל כמו הך דעירובין דביטול משחשיכה. אמנם חלילה להקל בזה כיון דמדברי הפוסקים באו"ח (סימן תל"ד סעיף ב') לא משמע הכין אלא שכתבתיו לסניף שהיה שם עוד הרבה צדדי היתר

15. רש"י בבא קמא סו. ד"ה מוצא אבדה

מקמי דתיתי לידיה קני לה אם נתייאשו בעלים קודם שמצאה זה קנה דתניא באלו מציאות (ב"מ דף כב:) מנין לאבידה ששטפה נהר הואיל ונתייאשו הבעלים שהיא מותרת ת"ל אשר תאבד ממנו שאבודה ממנו ומצויה לשאר בני אדם יצתה זו אלמא קני והכא בגזילה דאתי לידיה מקמי יאוש והדר אייאוש סגי ליה בדמים